

(۱) حرام

מעלת הרב הגאון הגדול

הרב הראשי וראש אבות בתי הדין בת"א-יפו

מנהר"ר שלמה גורן שליט"א

177 תחילת

הנה מדברי הרמב"ם (פ"ו מהל' דעות ה"ג) שהביא מעב"ת א' בריש מאסרו מבואר דהמצוה כוללת גם לחוס על סמונו של חברו כאשר הוא על סמון עצמו, היינו שצריך לעשות פעולות ולשמור על סמון חברו שלא יוזק, ויותר מפורש זה בס' החינוך מצוה רמ"ג וז"ל שכלל הכל הוא שיתנהג עם חברו כמו שיהיה מתנהג עם עצמו לשמור סמונו ולהרחיק סמנו כל נזק וכו', ועובר עלי' ולא נזהר בסמון חברו לשמור וב"ש אם הזיק אותו בסמון או ציערו בשום דבר לדעת בסל עשה זה, עכ"ל (ויעוין ג"כ בס' שה"ש המיוחס להרמב"ן ג' ע"ד). במנין המצוות שם (ע"פ חקכ"ב במהדורת שוועל) שמנה בסמוך ואהבה לרעה כסמון מצוה להרחיק מן הנזקין, וכמדותה כן הוא ביד דמה בב"ב פרק לא יחפור ואינו כעה לפני). עכ"פ מצאנו איסור מה"ת להזיק לחברו וגם מצוה לשמור סמונו מן ההזיק (ויש לעיין באבות פ"ב סי"ב יהי סמון חברך חביב עליך כשלך, דלפי הנ"ל אינו משנה חסידים אלא חיוב מעיקר דין תורה, ויעוין ברבנו יונה למ"י שם), וראיתי בס' קהלת יעקב להגרי"י קניבסקי שליח"א עמ"ס ב"ק בס' א' שכתב דגם במזיק ע"כ לשלם יש איסור תורה ודחק שם למצוא האיסור, אך לפי הנ"ל נ"ל פשוט דיש בזה ביטול מצ"ע דואהבה לרעה כסמון, כי אין אדם רוצה שיזיקוהו במסונו אפי' אם ישלמו לו אח"כ וטמילא יש בזה עשה דאורייתא (מיהו סגאחי בקריח ספר כפ"ה מהל' נזקי סמון שכ' דמה שאסור לאדם להזיק ולשלם נראה).

היה דרבנן (גמ' וס' קהלה יצא לא חסדא) ופ' ח' כהן
 ונחם אמרינן בב"מ דף ל, א וההעלמה, פעמים שאחה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם, הי' כהן
 והיא בבית הקברות וכו', למאי איצטריך קרא, אילימא למאן לכהן והיא בבית"ק פשיטא
 האי עשה והאי ל"ת ועשה ולא אתי עשה ודחי את ל"ת ועשה וכו' לא דחינן איסורא מקמי
 ממונא. ופירשו רש"י והרי"ף ושאר הראשונים (וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"א מהל'
 בזילה ואבידה הי"ח) דהעשה הוא עשה דהשב תשיבם ואינו דוחה עשה ול"ת שיש בטומאת מז
 כהן, ומתוך כך הקשה הנמוק"י הלא עשה דהשב תשיבם אינו חל אלא כשהגיעה האבידה ליד
 המוצא ולא קודם לכן וא"כ אין עשה כלל כשהאבידה בבית"ק, ועוד הקשה הלא אף ל"ת למאן
 נרידא אין העשה דהשב תשיבם דוחה דהעשה אינו מקיים רק כשיחזירנה לבעלי' וא"כ

בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה, יעו"ש ובחי' הרמב"ן. אבל לפי הנ"ל דיש עשה דאורייתא
 תא להציל כסון חבירו מן ההיזק, קשה לי אמאי א"א לפרש דהעשה שמוזכר בגמ' הוא העשה
 דואהבת לרעך כמוך, דמכת עשה זה כשרואה אדם אבדת חבירו הרי צריך עכ"פ, להחזיק בה כדי
 שלא חאבד (ואחר שהגיעה לידו נחתיב בעשה דהשב השיבם), וא"כ מיושבות ב' קצ' הקושיות
 של הנסוק"י, דקו' הראשונה ממילא ליתא דהכא איירינן בעשה דואהבת לרעך כמוך ~~לצד~~ ובזה
 סתויבים גם קודם שהגיעה אבדה לידו, וקו' השני" ג"כ לא קשיא דאם האבדה קיימא על
 פתח ביה"ק (יעו"ש בנסוק"י דהוה נחתא לי' לאוקמי במציאות כזו), הרי מיד כשיחזיק בה
 ולא תלך עוד לאיבוד כבר קיים העשה דואהבת לרעך כמוך ושפיר הוי העשה בעידנא דמיעקר
 לאו, אך ~~לצד~~ מטחינא לומר בגמ' פשט חדש שלא שערורי הקדמונים, וב"ע.

(ב) בעמ' 121 מביא מעכ"ה כסה טעמים ~~לצד~~ אמאי תב הסוכות נחשב יותר כזמן שמחה משאר
 רגלים, והנני מרשה ~~לצד~~ לעצמי לכתוב מה שאמרתי בזה, כי הטעם הוא עפ"י דהמד' פר' אסור
 ישראל ואוה"ע באין ומקטרגים לפי הקב"ה בר"ה (ויש נוסחא: נכנסין לדין בר"ה) וליח
 אנו ידעין מאן נצח, אלא במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואחרוביהן בידן אנו
 יודעין דישראל אינון ביצוהינא, יעו"ש. והנה איתא אין שמחה כהחרת הספקות (כמדומה
 מובא מאמר זה בשו"ת הרמ"א), ואין לנו ספק יותר חסור מזה דאין אנו ידעין מאן נצח,
 ולכן בסוכות שאז הותר הספק הזה גדולה השמחה עד מאוד יותר משאר רגלים דאין שמחה
 כהחרת הספקות.

(ג) בעמ' 148 כתב מעכ"ה פירוש חדש בירושלמי דתעניה פ"א ה"א במה שאמרו שם מחלפא
 שיטתי' דר"א מחלפא שיטתי' דר"י, ~~לצד~~ ופירש מעכ"ה, דר"א דס"ל דהגאולה תלוי' בתשובה
 ובלא תשובה אין נגאלין נמצא דתתה"מ תמיד זמנה הוא וא"כ קשה דאין ללמוד מזה לענין
 ירידת הגשמים, ולר"י דס"ל דהגאולה תלוי' בקץ וזמנה קבוע ואעפ"כ ~~לצד~~ מזכירין אותה
 שלא בעונתה א"כ גם גבורות ~~לצד~~ גשמים יזכירו, עכ"ד מעכ"ה. אך אינני מבין דמנ"ל דלר"י
 אין הגאולה תלוי' כלל בתשובה אלא בקץ, ומנ"ל דאם יעשו ישראל תשובה לא יגאלו מיד,
 דעד כאן לא ס"ל לר"י אלא דכשיגיע הקץ בב"א נגאל מיד גם בלי תשובה, אבל לא מצאנו
 דס"ל ~~לצד~~ דהתשובה אין בכוחה לקרב הגאולה. והן אמנם שמעכ"ה
 כתב (בעמ' 149) דלר"י תתה"מ תלוי' בקץ ולא בתשובה, אבל לע"ע לא ידעתי מנ"ל זה.

(ד) בעמ' 197 הביא מעכ"ה דברי הרד"ל בהגהותיו לב"ר פ"ב לפרש לשון הסגילה תענית שי"ל
 ששם אליל הי' חקוק על חרבם של פלשתיים וכו', וכ"כ מעכ"ה דהדבר צריך חלמוד עדיין, והנה
 לפענ"ד יש לסייע דברי הרד"ל כסה שאי' ~~לצד~~ בזוהר פר' משפטים (קז, א), וקב"ה אסר ~~לצד~~
 ואותו הרגה בחרב בני עמון וכל חרב בני עמון הוה חקיק בי' חויה עקים דיוקנא דדרקון
 ואיהו ע"ז דלהון, אמר קוב"ה יתבת חילא לההוא שקון ~~לצד~~ וכו', הרי לפנינו דכך הי'
 מנהג העמים עובדי עכו"ם לחקוק ע"ז שלהם על ~~לצד~~ חרבותיהם וססתייעין דברי הרד"ל.
 ויל"פ בזה כההלים קמ"ד הפוצה את דוד עבדו בחרב רעה, וקשה מאי חרב רעה וכי יש חרב
 שהיא טובה וכבר עמד בזה הרד"ק שם, אך להנ"ל י"ל ~~לצד~~ דזה שבח מיוחד ששיבת דוד הסלך
 ע"ה שניצל ולהירג בחרב רעה שחקוק עלי' ע"ז שעי"ז איחיהיב חילא לההוא שקון.

(ה) בעמ' 264 רצה מעכ"ה שליט"א לומר דהריטב"א ס"ל דגם בביטול מצות עשה אכרינן בשעת
 השמד יהרג ואל יעבור, אך כתב דהריטב"א שבת מט, א סבואר דס"ל כהר"ן דלא אסרינן בביטול
 מצ"ע יהרג ואל יעבור. ויש להעיר כי הגאון ר"א ווסרמן הי"ד כותב בריש ספרו קובץ
 הערות למס' יבמות כי הדושי הריטב"א לשבת הס באמת להר"ן (ובמדומה שכן גם מקובל), אך
 יותר הי' למעכ"ה שליט"א להביא דברי הריטב"א בחולין קא, ב גבי שמדא הוה ושלחו סתם
 וכו' שכתב שם דעל עשה יעבור ואל יהרג "כדפרישנא בכמה דוכתי".

(ו) בעמ' 304 ולהלן מאריך מעכ"ה להסביר שבאולה מצרים היא היסוד ועל"י מושחת הגאולה
 העתידה בב"א. והנה הדברים מטהייעין ומתפרשין בזוהר פר' ויקהל (רטז, ב) וז"ל שם, רצא
 הכא בשעתא דנפקא שכינתא בגלותא דמצרים תבעה מקוב"ה דיפרוק לה השתא ד' זימנין
 דאינון ד' גאולות לקבל ד' גליות, בבין דתהא בת חורין ולא תהא מתהרבא ובההיא שעתא

קיימא ואהפרקא ארכע גאולות בההיא יציאת מצרים וכו' יעו"ש. ומפורש בדברי מעכ"ת.
 ז) עמ' 375, ברעיון הנפלא בקשר למצות הגבלה שניתנה כדי לבחון את מידת ~~אשכנז/אשכנז/אשכנז~~
 כח הריסון העצמי של בני"י, כיוון מעכ"ת שליט"א לדברי החידושי הרי"ם ז"ל. המובאים בס'
 כלי חסדה להרמ"ד פלאצקי ז"ל פר' בשלח.
 ח) בעמ' 380 כתב מעכ"ת שכנראה נפלה ט"ס בגליון הש"ס לרעק"א בפסחים נד, א במה שציין
 לדברי רש"י בפירושו לשה"ש בפסוק קוצותיו תלתלים שחורות כעורב, ומעכ"ת כותב שאין שם
 זכר לנידון שמציין הרעק"א. ויש להעיר כי הדברים נמצאים ברש"י בפירושו לפ"ה פסוק
 ט"ז (שכן דרך רש"י בפירושו לשה"ש לפרש מקודם פירוש המלות ואח"כ הדוגמא).
 ט) עמ' 530, כתב מעכ"ת והסיק שמשרע"ה בזמן שהקים סנדראות עפ"י עצה יתרו לא העמיד
 סנדראות של כ"ג. אך צ"ע דבסנדרין טו, ב משמע דכן הוקמו בי"ד של כ"ג, יעו"ש ~~אשכנז/אשכנז/אשכנז~~
 דאמרינן מה איש בכ"ג אף בהמה בכ"ג, וכן מפורש שם בהוס' ד"ה שור דכיון דתקין יתרו
 סנדראות סחמא דמילתא ~~סנדרין~~ קטנה נמי לדינא נפשות תקון.
 לענין מה שכתבתי לעיל בדברי הגמ' בב"מ ל, א שיש לפרש דהעשה הוא עשה דואהבת לרעך
 כמון, עלה עתה בדעתך דאפשר הראשונים לא רצו לפרש כן משום דס"ל דעשה זה שייך רק לגבי
 איש ססויים, היינו שבשעה מעשה יודע עושה המעשה מי הוא האיש שאותו הוא אוהב ומכח
 אהבה זו הוא עושה את מעשהו, דאף דהמצוה היא ~~אשכנז/אשכנז/אשכנז~~ לאהוב כ"א מישראל ט"ס מצות עשה אין
 שייך לוטר על דבר ערסילאי, ולכן המצוה שייכת רק ~~אשכנז/אשכנז/אשכנז~~ לגבי אדם פרטי כי היא
 מצוה הססורה ללב וא"א לצוות לאהוב את הציבור בלא להכיר את נשוא האהבה. אך סברא זו
 א' עדיין צריכה סיוע, ועוד דאכתי אפשר להעמיד דברי הגמ' באופן שיודע הכהן הסוצא של
 מי היא האבידה.

והגנני חותם ברגשי כבוד ויקר

צ' י"ז ו' אשכנז